

I

Het was de eerste keer dat er werd aangebeld, misschien dat ik het me daarom zo goed herinner. Het was begin februari, en we woonden sinds een paar weken in een eengezinswoning op de begane grond van de Messerstraat in Rotterdam.

‘Het is de buurvrouw,’ zei ik.

‘De Hollandse,’ zei mijn moeder, die de vrouw al een paar keer voor het raam had zien staan. Ze probeerde naar binnen te kijken.

Mijn vader liep naar de gang en opende de voordeur. ‘Goedemorgen,’ zei hij, terwijl ik schuin achter hem ging staan.

De vrouw keek hem brutaal aan, alsof hij haar iets verschuldigd was. ‘Is uw vrouw thuis?’ vroeg ze.

‘Wat is er?’ vroeg hij.

‘Een Singer naaimachine, zegt u dat iets? Zo’n ouderwets trapding? Onverwoestbaar. Ten overvloede: van Singer. Oerdegelijk. Ook dat ten overvloede. Uit de erfenis van mijn moeder, God hebbe haar ziel,’ en zonder zijn antwoord af te wachten voegde ze eraan toe: ‘U hoeft niet eens te antwoorden, aan uw gezicht zie ik dat u ’m wilt hebben. U kunt hem komen ophalen op zondag. Niet in de middag want dan is Feyenoord-Ajax en zit ik aan de radio gekluisterd en dan doe ik niet open. Dank u wel.’ Ze verdween in haar woning.

Terug in de woonkamer vertelde mijn vader over het aanbod. Mijn moeder keek naar mij. Ik trok aan mijn sweater. Ze keek naar mijn vader. ‘Weet je wat, Ahmed? Haal die naaimachine maar.’

Op zondagochtend was mijn vader zich aan het omkleden toen mijn moeder me apart nam. ‘Hij maakt zich mooi voor de Hollandse,’ zei ze tegen me, ‘let dus goed op. Wie zegt dat haar cadeau onschuldig is?’ Ze had de vrouw nauwelijks gezien. ‘Ik rook het wel. Parfum waar je onder kunt schuilen. Is je vader gevoelig voor. Ik vertrouw de situatie wel, maar ik vertrouw de parfum niet.’ Mijn vader kon bij die zwoel opgemaakte onbekende vrouw op vreemde gedachten komen. ‘Mocht je vader mij inruilen voor deze lellebel, dan zou mij dat eeuwige schaamte opleveren.’

‘Waarom zou hij dat doen, *yemma?*’

‘Omdat mannen zo zijn.’

‘Ze lijkt me een aardige vrouw.’

‘Natuurlijk is ze een aardige vrouw. Voor jou, voor mij. Voor je vader is een ander verhaal. Ga maar snel.’

Omdat ze ’s middags geen bezoek wilde vanwege het voetbal en mijn vader ’s avonds moest werken, belden we ’s ochtends vroeg aan.

Het duurde even voor de deur werd geopend. De buurvrouw was gekleed in een roze ochtendjapon, de voeten gestoken in evenzo roze pantoffels met op de neuzen twee roze bollen, op haar voorhoofd lag een slaapmasker. Haar gezicht was bleek en ze had vlekjes rond de ogen; een heel andere vrouw dan de dame die gisteren voor onze deur had gestaan. We waren veel te vroeg voor haar.

Mijn vader mompelde beleefdheden dat we later zouden

terugkomen. ‘Voor Feyenoord-Ajax, natuurlijk, sorry, sorry, sorry,’ en hij begon me weg te duwen bij haar deur. Ik bleef staan.

‘Lekker vroeg zijn jullie, wat ik niet erg vind. Liever te vroeg dan te laat. Zondag is bij ons de dag des Heren en in mijn geval de dag des Vrouwen, al kunnen jullie dat niet weten want in het land waar jullie vandaan komen is de zondag geen rustdag, dat weet ik dan weer want er was een documentaire over op televisie, een heel mooie documentaire zodat ik nu weet dat jullie daar niet verlegen zitten om kamelen en woestijnen. Kom snel binnen want buiten sta je lang genoeg. Buiten is het koud en dat doet de mens eenzaam voelen.’

‘Doe je schoenen uit,’ zei mijn vader tegen mij, terwijl hij uit zijn instappers schoot.

‘Het hoeft niet,’ zei ik.

‘Echt wel,’ zei hij.

‘Houd die vlotte stappers maar aan, buurman. Jullie staan zo weer buiten.’

Het waren helemaal geen vlotte stappers; het waren de goedkoopste instappers die mijn moeder bij de Bristol had kunnen vinden. ‘Ik zei het toch,’ zei ik.

‘Houd je mond,’ zei mijn vader en hij schoof zijn voeten weer in de schoenen.

In de Rotterdamse haven was mijn vader omringd door mannen die aan een half woord – en soms dat niet eens – genoeg hadden. Hij was onderdeel van een werkploeg van Nederlanders, Turken en Joegoslaven waarin iedereen zich verstaanbaar maakte met een Hollands patois, een mengmoesje van functieomschrijvingen hoe men gezamenlijk het laden en lossen van lading tot een goed en snel einde kon

brengen. Mijn vader kon ‘hijzen’, ‘trekken’, ‘boenen’, ‘kante-
len’, ‘opspuiten’, en ‘godverdomme’ zeggen, maar aangeven
dat het echt niet zijn bedoeling was geweest om haar wakker
te bellen en al helemaal niet op deze heilige, lieleblanke zon-
dagochtend, dat kon hij niet. Zijn taal was een manntaal,
totaal ongeschikt voor de omgang met ravissante buurvrou-
wen. Deze taal onmachtig kwam de schroom aan het opper-
vlak te liggen.

‘Nú mag je praten,’ zei mijn vader.

Hun ogen waren op mij gericht, alleen kwam er niets
moedigs uit mijn mond.

‘Zeg het eens, snoepie?’

‘Ruik ik parfum?’ zei ik. ‘Bij ons ruikt het naar schim-
mel.’

Mijn vader gromde. De grom betekende dat ik dit op
mijn bordje zou krijgen. Dat ging straks een pittig gesprek
worden over de verkeerde dingen zeggen tegen de verkeerde
mensen.

‘Oh, heerlijk,’ zei ze, ‘het beestje kan praten. Fikkie zegt
waf-waf. En wat een heerlijk beestje is het.’ Met haar hand
ging ze door mijn krullen. Singer naaimachine pakken en
wegwezen hier.

‘Zondag is mijn enige vrije dag, mevrouw, maar, helaas,
vanavond zit ik in de avondploeg,’ stamelde mijn vader en
hij trok zijn schouders erbij op, als non-verbale ondersteu-
ning van het verbale ongemak, zijn manier om de verlegen-
heid te vernietigen.

‘Kijk eens aan, een harde werker.’ Ze zei het alsof ze het
niet had verwacht.

Ze keek vlug naar mij en vervolgens naar hem, alsof ze in-
eens begreep dat we bij elkaar hoorden. ‘Jullie zijn nog niet

echt een team.’ Haar lach zorgde ervoor dat ik ook moest lachen. ‘Maar een team heeft tijd nodig. Vertrouwen. En veel misverstanden. Daar groeit het team van.’ Ze liep de huiskamer in en kwam terug met een sigaret in de mond. ‘Kom maar mee, kom maar mee, grote jongens.’

Met een dramatisch handgebaar duwde ze ons richting de berging, alsof ze ons toegang verschaftte tot een heel bijzondere ruimte. Het was de ruimte waarin ik in ons huis mijn slaapkamer had maar daar hield dan ook elke vergelijking mee op.

In dit huis hing geen mufte lucht, er waren geen bedompte onverlichte kamers en al helemaal geen schimmel, het behang op de wanden glansde van nieuwheid, op de zware, bruine Singer na, die kon een deur verder gaan – dat was misschien de reden dat hij weg kon, hij had niets met haar te maken.

‘Hij was van m’n moeder. Het laatste wat ik nog van haar heb, snap je. Toch wel een emotioneel moment.’ Maar bij dat emotionele moment moest ze hard lachen. ‘Ik naai niet. Maar ik laat me ook niet meer naaien.’ Haar uitbundige lach werd onderbroken door een gierende rochel die ze meteen compenseerde met een daverende uithaal.

Mijn vader knikte en zei bewonderend: ‘Goede, goede naaimachine.’

‘Ja toch, niet dan,’ zei ze.

‘Ech wel,’ zei hij.

‘Je praat al als een echte Rotterdammert,’ zei ze. ‘Praten met mate en alleen als het moet.’

‘Heel goede naaimachine, heel goede naaimachine,’ zei hij nog een keer. Wanneer mijn vader onzeker was ging hij in de herhaalstand. ‘Jij hoeft niet te naaien, wij naaien wel.’

‘Dat is goed, buurman,’ zei ze, ‘zullen we ons trouwens even voorstellen? We zijn tenslotte geen vreemden, maar burenen.’

Mijn vader wees naar zichzelf. ‘Ahmed.’ Met het uitspreken van zijn naam leek hij te groeien, alsof het uitspreken ervan een overwinning was.

‘En jij?’

‘Hij heet...’ zei hij.

‘Niet jij, pasja! Deze oosterse sultan kan vast zelf spreken?’

Ik keek naar mijn vader. Dat ik met hem was meegegaan was een grote vergissing. De vanzelfsprekendheid waarmee ik mijn naam zou moeten zeggen was ik volledig kwijt. Zonder dat ze het doorhad had ze ons op glad ijs geplaatst. Vanbinnen vervloekte ik haar. Ik schrok van mijn vervloeking. Geen tijd om daaronder te lijden.

‘Ik heet Osama.’

‘Osama! Wat een prachtige naam. Alle kinderen van Nederland zouden zo moeten heten. Wat betekent die naam?’

‘Osama betekent Osama,’ zei ik.

‘Slimmerik,’ zei ze.

Wat die naam betekende moest mijn vader maar zeggen. Ik kon er geen antwoord op geven. Niemand die me er iets over had verteld.

Eerst begon mijn vader uitvoerig te vertellen wat Ahmed betekende. ‘Ahmed betekent de goede.’

Ik keek naar hem, ik zag aan zijn gezicht dat hij maar wat verzon. Hij negeerde mijn blik. Ik vond het mooi dat hij wist dat ik hem doorhad.

‘Dus Ahmed betekent dat je goed bezig bent?’

‘Ja.’

‘En wat betekent Osama?’

‘Gewoon, mooie naam,’ zei mijn vader.

‘Mijn opa heette ook Osama,’ zei ik.

‘Vernoemd naar je grootje. Klassiek. Hoe oud ben je?’

‘Elf jaar.’

Dat leek ze niet te geloven. Ik moest haar gelijk geven.
Niemand die mij als elfjarige zag.

‘Je lijkt ouder.’

‘Ik groei harder dan mijn leeftijdsgenoten.’

‘Hoe komt dat? Drink je Pokon?’

‘Een bepaalde aandoening.’

‘Je moet zo maar denken: waar je niet aan doodgaat, daar
word je sterker van.’

‘Wie zegt dat?’

‘Nietsje. Je spreekt goed Nederlands,’ zei ze, ‘en je bent
groot voor je leeftijd. Dat komt door een aandoening. Ik
weet al veel van je.’

Mijn vader fluisterde in mijn oor. ‘Houd op met dat ge-
raaskal.’ Alles wat hij niet begreep noemde hij geraaskal.
‘Laila wacht op ons. Kom op.’

Mijn moeder opvoeren als reden van vertrek was een
smoes. Hij voelde zich buitengesloten.

‘Wil iemand nog weten hoe ik heet?’

‘Ik wil het wel weten,’ zei ik tegen haar.

‘Eindelijk,’ zei ze, ‘de knapste van het stel die het wil we-
ten. Ik heet Louise.’

‘Ook een mooie naam,’ zei mijn vader, ‘de mooiste naam
van de stad.’

‘Dank je wel, buurman, op de koster honderd jaar gele-
den na heeft niemand me ooit nog Louise genoemd.’

‘Jammer,’ zei mijn vader.

‘Jammer zeg je als je je schoen verliest,’ zei ze.

‘Waarom één schoen en niet twee?’ vroeg hij.

‘Bijdehandje, omdat het moeilijk is om één schoen te verliezen.’

‘Als niemand je Louise noemt, hoe heet je dan?’ vroeg ik.

‘Loes. Dat is mijn naam. Loes van hiernaast die voor het raam zit met een glaasje port en een sigaret, en die zich afvraagt hoe dit allemaal gekomen is.’ Ze lachte, niet zo uitbundig als eerder, alsof ze ook spijt had van wat ze had gezegd. Aan het einde van de lach volgde het gerochel. ‘Sorry, het is zondag. En zondag komt op zaterdag. En zaterdag duurt altijd langer dan je lichaam aankan, vooral op deze leeftijd.’

‘Dank je wel, Loes,’ zei mijn vader.

‘Ik heb nog niks voor jullie gedaan,’ zei ze. ‘Hij is van u. Onder één voorwaarde, buurman.’

Mijn vader luisterde gedienstig, als een man die weet dat luisteren niks kost en veel opbrengt.

‘In ruil ga ik een keer met jullie mee op vakantie.’

‘Welkom, welkom,’ antwoordde mijn vader.

‘Is dat een ja of een nee, buurman?’

‘*Inchallah*,’ zei hij.

‘Wat betekent *inchallah*?’

‘Als God het wil,’ zei mijn vader.

‘Als God het wil dan beschouw ik dat als een afspraak want als God het niet wil dan moet je het wel heel bont hebben gemaakt.’

Mijn vader schoof dieper de berging in om de Singer eruit te halen.

‘Voorzichtig, voorzichtig,’ zei ze. Haar stem begon wat van de heesheid kwijt te raken. ‘De vloer is nog nieuw. Ik wil geen krassen.’ Alles was nieuw in dit huis.

‘Ik ben voorzichtig,’ zei mijn vader. Krampachtig schuifde hij met de naaimachine door de gang, zwaar ademend, en goed oppassend om geen schade aan te richten. Hij zuchtte van ergernis over de traagheid waarmee het ging, en hij ontweek de oplettende en doordringende blik van Loes. Het zweet parelde over zijn gezicht. Af en toe vloekte hij. Niet fijn om naar te kijken.

‘Dat kan sneller,’ zei ik.

Loes keek me aan. ‘Had je nou commentaar op je vader?’

‘Dat kan sneller,’ herhaalde ik.

‘Help hem dan,’ zei Loes en ze gaf me een duwtje in de rug. Heel lichtjes, mijn rug ging instinctief omhoog. Nog zo’n duwtje en ik zou vliegen. Vliegen voor haar.

‘Als je op je vader gaat wachten dan word je pas in het graf succesvol. Ga maar.’

Met twee handen tilde ik de Singer aan de andere, korte zijde op. Soepel schuifelden we over de gang.

‘We hebben een reus in huis,’ zei mijn vader tegen mijn moeder, toen we met de machine onze gang in kwamen. Vergeleken met het huis van Loes was het onze donker, klam en naargeestig. ‘Wat is het hier donker,’ zei ik.

Buurvrouw Loes was achter ons aan gelopen. Ik zag aan haar geamuseerde, nieuwsgierige blik dat ze het leuk vond om in onze woning te koekeloeren.

‘Kent die vrouw geen schaamte,’ prevelde mijn moeder tegen mijn vader. Hij deed alsof hij haar niet had gehoord.

‘Jerommeke!’ zei ze tegen mijn moeder en wees naar mij. Loes hield haar armen omhoog in de bodybuilderhouding waarna ze me vastpakte. ‘Supersterk! En wat is-ie knap!’

‘Osama betekent leeuw,’ zei mijn vader.

‘Waarom zei je dat niet meteen,’ zei ze.

‘Vergeten.’ Hij was het niet vergeten, hij was nerveus.

‘*Nomen est omen,*’ zei Loes. ‘Dat is Latijn voor het ventje doet zijn naam eer aan. Moeten jullie me niet zo gek aankijken. Ik ben een talenwonder.’

We sleepten de naaimachine naar de slaapkamer, en schoven hem tegen de wand aan.

‘Een paar kleine stappen voor deze twee mannen, maar een grote stap voor u, mevrouw,’ zei Loes tegen mijn moeder, die naar haar glimlachte. Als ze nou thee ging aanbieden dan konden we nog wat langer met haar praten. Mijn vader bleef buurvrouw Loes observeren behalve wanneer ze hem aankeek, dan kroop hij sneller dan een krab onder het zand van zijn verlegenheid.

‘Als afspraak mag ik een keer met jullie mee!’

Mijn moeder vroeg me wat Loes zei.

‘Dat moet je *wewa* vragen.’

‘Ik leg het je straks wel uit,’ zei hij.

‘Heb je haar iets beloofd wat je niet kunt waarmaken?’ vroeg mijn moeder.

Ik schoot mijn vader te hulp. ‘Ze begon er zelf over. Papa was alleen maar vriendelijk.’

Mijn moeder bedankte de buurvrouw met *shukran, shukran, shukran*, Loes glom van blijheid. ‘Mijn zondag kan niet meer stuk. En straks speelt Feyenoord tegen die lastpakken uit Amsterdam. Maar wij hebben Cruyff!’

Ze omhelsde mijn moeder en daarna mijn vader. Mijn moeder verstijfde. Loes zag dat mijn moeder en ik met grote ogen keken naar het ongeluk dat voor onze ogen plaatsvond. Het liefst wilde ik lachen.

‘Buurvrouw, maak je niet te sappel. Bij ons is een knuffel gewoon een knuffel. Het is oké. Knuffelen mag. Mannen

en vrouwen.’ Om te laten zien hoe onschuldig het was, gaf ze mij ook maar meteen een knuffel. Als dit knuffels waren dan waren het wel heel bijzondere knuffels. Parfum en sigarettenlucht en iets wat rook naar zeep bleef aan mij hangen. Nog een reden om verliefd op haar te worden. ‘En jij ook,’ zei Loes en knuffelde mijn moeder.

‘Wat zei je nou net,’ zei Loes.

‘Ze zei shukran, dat betekent dank je wel.’

‘Shukran, shukran ook aan jullie,’ zei Loes.

‘Moest dat nou,’ zei mijn moeder tegen mijn vader, toen Loes weg was.

‘Zij geeft jou een omhelzing, zij geeft mij een knuffel,’ zei hij. ‘Dat noemen ze zo.’

‘Wat is het verschil?’

‘Dat ga ik vanavond mijn collega’s vragen.’ Hij had nachtdienst; sommige van zijn collega’s gingen eerst de wedstrijd in de Kuip bekijken, dan een vette hap halen in een snackbar en vervolgens meteen door naar het werk. Soms haalde een Joegoslavische collega hem op. Hij kwam uit het land van Tito, zei mijn vader, dat was hun president en die hield de boel bij elkaar.

Ik had de man nooit gezien. Mijn vader had wel verhalen over hem. Dat hij een moslim was maar wel alcohol dronk en varkensvlees at. Mijn vader deed geen van beide. De man had geen naam, hij was ‘de Joegoslaaf’, alsof dat zijn naam was en er nooit meer een andere Joegoslaaf zou komen.

We inspecteerden de Singer zonder precies te weten wat we aan het inspecteren waren.

‘Een prachtig model,’ zei hij, ‘je kunt er zo mee aan de slag. In het land van de Atlas doen ze er een moord voor.’

Mijn moeder was de knuffel van Loes nog niet vergeten. ‘Meneer krijgt een cadeautje van dat blonde beest en hij denkt een koninkrijk gekregen te hebben.’

Mijn vader zei: ‘We zijn allemaal kinderen van God.’

‘En de duivel danst ertussen,’ zei ze.

‘Ze is heel aardig,’ zei ik, ‘als ze lacht dan eindigt ze met een hoest.’

‘Ze is ziek, misschien ongeneeslijk. Wanneer ze doodgaat zul je nog vaak kunnen zeggen: we kregen een naaimachine van haar.’

Mijn vader zei dat ze haar mond moest houden over Loes.

‘Ga maar bij haar op bezoek als ze je uitnodigt,’ zei ze tegen hem, ‘kun je de clown spelen. Alleen zij lacht het hardst.’

‘Wie zegt dat ze me uitnodigt?’

‘Knuffelen schijnt aanstekelijk te zijn.’

Mijn vader zei tegen haar: ‘Ik ga zuipen,’ en liep de kamer uit. Soms dronk mijn vader wel, dan ging hij zijn zinnen verzetten.

Mijn moeder liep hem achterna; ik hoorde ze met elkaar praten in hun dialect. Toen ze terugkwam bij de Singer keek ze me streng aan. ‘Weet je wat, breng de naaimachine maar terug. Dit ding brengt schaamte. Het maakt ons huis kapot.’

Van haar opmerking kreeg ik een steek in mijn maag. ‘Het is maar een naaimachine,’ zei ik, ‘je wilde hem zo graag.’

Mijn moeder snoof. ‘Ruik je die lucht, het hangt er nog steeds.’ Ze pakte haar eigen parfum uit het slaapkastje en begon er kwistig mee rond te spuiten. ‘Jij ook, je bent ook aangeraakt door haar. Ze heeft je ook geknuffeld, vond je dat fijn?’

Ik was zwak. Ik had er geen stokje voor gestoken toen ze haar spel begon te spelen. De parfum spoot in mijn nek. ‘Ze vroeg naar mijn naam.’

Voordat ze daar iets lelijks van kon zeggen opende mijn vader de glas-in-looddeuren. Hij had zichzelf bij elkaar geraapt en was klaar om van wal te steken. ‘Bij haar is geen schimmel. In het hele huis niets te zien. Je kunt er van de grond eten. Je kunt overal slapen.’

‘Wil je daar dan ook maar meteen gaan slapen om te voelen hoe warm het er is?’ zei mijn moeder bits.

‘Waarom zou ik?’ zei mijn vader zo droog mogelijk.

‘Je bent duidelijk onder de indruk van haar nestje.’

De rest van de zondag negeerden ze elkaar, wat mijn moeder makkelijker viel dan mijn vader. Ze hield zich schuil in de slaapkamer waar ze de Singer onderzocht. Ze was gewend te naaien met naald en draad en het zou tijd gaan kosten de fijne kneepjes van deze machine onder de knie te krijgen.

De kunst van het verstellen van kleding had ze meegenomen uit het dorp. Ze had het van haar oudste zus geleerd die het op haar beurt van haar tante overgedragen had gekregen. Vlot naaien was net als deeg kneden, melk karnen en kippen plukken – vaardigheden die zeer werden gewaardeerd in het land van de Atlas. Mijn moeder vertelde me dat haar toekomstige schoonmoeder eerst naar haar ogen had gekeken en vervolgens naar haar handen. Pas toen ze eelt op de vingers had gevoeld was ze tevredengesteld. ‘Daarna keek ze me niet meer aan, maar beklagde ze zich tijdens haar bezigheden over de gebrekkige omstandigheden thuis.’

Ik mocht dit alles niet aan mijn vader vertellen.

De Singer bracht de daaropvolgende uren een waterval van geluiden voort, alsof we een mobiele confectiefabriek in

huis hadden gehaald. Mijn moeder bleef heel stil. Ze ging zo op in het verstellen dat ze mijn aanwezigheid vergat. Ze leek van was, alleen haar handen bewogen nog, heel voorzichtig een beetje naar links, dan een beetje naar rechts. Het kledingstuk een nieuw leven verschaffend, zong de machine een ongrijpbaar lied.

Loes was de enige bewoner in de straat die bij ons over de drempel was gekomen. Op de maandagmiddag na de komst van Singer belde ze bij ons aan, ik was net thuis van school. Ze moest me langs het raam hebben zien lopen.

Op zondagmiddag had ik haar horen juichen, in totaal vier keer. Het liefst was ik even bij haar langsgedaan met een smoesje over de Singer om even met haar te kunnen zitten. Mijn vader was de deur uit, en elke keer dat mijn moeder haar hoorde juichen zei ze er iets van. ‘Schaamteloos, je snapt wel dat ze dat allemaal bewust doet. Nu laat ze ook nog eens horen dat ze zich niks aantrekt van onze aanwezigheid.’ Het zat haar nog steeds dwars dat Loes in haar ogen handtastelijk was geweest.

Het bosje bloemen dat Loes nu bij zich had drukte ze me in de hand. ‘Dit huis kan wel wat geurigheid gebruiken,’ zei ze. Ik overhandigde ze aan mijn moeder die ze in ontvangst nam als wild dat niet geschoten had hoeven worden. Ze liep ermee naar de keuken en liet het aan mij over Loes de weg te wijzen in het huis.

‘Hier wonen wij,’ zei ik en we liepen de woonkamer in. ‘Ga maar zitten.’ Ik wees haar een stoel aan.

Een bloemenvaas hadden we niet. We waren nog niet lang geleden verhuisd, de enige bloemen die we hadden zaten in het behang, als je goed keek. Bloemen van verrotting.

‘Ik hoorde je gisteren juichen,’ zei ik.

‘De zondag begon goed en eindigde goed. Feyenoord pakte die Amsterdammers in. Cruyff. En toen die mooie, zwarte jongen, Gullit. Wat een natuurkracht! Was ik twintig jaar jonger geweest...’ Ze zag aan mijn gezicht dat ik haar niet kon volgen. ‘Kijk je geen voetbal?’

Ik schudde mijn hoofd.

‘Je bent je tong toch niet kwijt?’

Mijn moeder kwam binnen en schoof de glas-in-looddeuren die toegang gaven tot de slaapkamer open. Ze keek me aan. Ik begreep het.

‘Mijn moeder wil dat je bij haar komt,’ zei ik, ‘ze heeft denk ik vragen over de Singer.’

Terwijl Loes bij de Singer ging zitten om het snelle werk van mijn moeder te bewonderen pakte ik de theepot – de grootste van de twee die we hadden – vulde die in de keuken met koud water en schoof daar de bloemen in. Langzaam liep ik met de theepot met de bloemen naar de woonkamer om ze op de salontafel neer te zetten. Het leek me beter om me niet met mijn moeder en de buurvrouw te bemoeien. Ik ging in een hoek zitten met het boek dat ik van school had meegenomen. *Kruistocht in spijkerbroek* van Thea Beckman ging over een jongen van mijn leeftijd die in een kinderkruistocht terecht kwam.

Af en toe keek ik op om te zien op welke manier Loes contact maakte met mijn moeder. Ze keek ademloos toe hoe de handen van mijn moeder het ene na het andere kledingstuk – de meeste van mij – bewerkte, terwijl haar voet stug voort trapte.

Na een halfuurtje vroeg mijn moeder waar de grote theepot was, omdat ze thee wilde maken voor het onaangekon-

digde bezoek. Ik wees naar de bloemen die op tafel stonden.

‘Ben je gek geworden? Wat moet deze dame wel denken?’

‘Ze hoeft niets te denken. Je kunt toch ook thee zetten in de kleine theepot?’

Theedrinkend begonnen ze de verkennende gesprekjes die teruggrepen op de ongeschreven regels van de gastvrijheid dat je op een vraag die je niet begreep begripvol glimlachte en op een antwoord dat je niet begreep begripvol knikte. Waar het hier om draaide was toenadering en die had niet veel woorden nodig.

‘Je hebt de lelies een mooie plek gegeven, Oes,’ zei Loes tegen me.

‘Wie is Oes?’

‘Dat is je naam.’

‘Ik heet Osama.’

‘Dat weet ik toch. Maar bij een leuk ventje hoort een leuke bijnaam.’

Mijn ouders droomden al jaren van een huis met meer licht, meer ruimte en geen schimmel op het behang. Op een zaterdagochtend in januari zag ik nieuwe vlekjes en ik schreeuwde naar mijn moeder: ‘Schimmel, schimmel, schimmel!’

Samen inspecteerden we de nieuwe aanslag. ‘Wat je niet wilt, dat krijg je,’ zei ze. In haar hand lag het flesje parfum dat ze klaar had liggen voor wat ze de pest noemde, haar wapen in de strijd tegen de verrotting al loste het niets op. Ze bracht het flesje op een paar centimeter van de wand, drukte op de verstuiver waarna de lucht van overrijpe peren zich door het huis verspreidde. Overrijpe peren uit het land van de Atlas.

‘De parfum geeft aan waar het bederf is,’ zei ze, wat uit

haar mond minder als een nederlaag dan een bevestiging klonk, de bevestiging dat we vastzaten in dit huis dat vochtig, tochtig en donker was. ‘Kom met me mee,’ zei ze tegen me. Ik volgde haar naar de woonkamer waar ze zich naar me omdraaide. ‘Kom eens hier, *amziw-inu*.’ Ze legde haar hand op mijn schouder, rook aan mijn haar, en richtte het flesje. *Parfum d’Orient, Alger, Casablanca, Tunis* stond er op het etiket, en ze spoot parfum in mijn hals. De substantie prikkelde in mijn neus, ik moest ervan hoesten, zo hard dat mijn moeder achteruitdeinsde. ‘Straks nies je je neus er nog vanaf!’

‘Ik ben toch geen schimmel, yemma,’ proestte ik het uit.

‘Binnenkort word je al dertien,’ zei ze.

‘Twaalf,’ corrigeerde ik haar.

‘Grapjas, waar wij vandaan komen ben je bij je geboorte al een jaar. We tellen de maanden in de moederbuik mee. Je wilt me dat eerste jaar toch niet afnemen?’ Ze wees naar haar buik. ‘Je trapte hier en hier en hier.’ Ze zei het alsof ze voor al dat geschop ook iets terugverwachtte.

Het enige wat ik van hun land wist was dat alles er anders ging. Onze keukenkast stond vol potjes met kruiden uit het land van de Atlas, het rook naar een pakhuis. Soms moest mijn moeder niezen van een opengemaakt potje specerijen, dan drukte ze haar neus in haar elleboog en zei woorden die in mijn oor soms klonken als toverspreuken. De kleding die ze uit het land had meegenomen rook anders, kledingstukken die hoe vaak je ze ook waste bleven ruiken naar daar en dan was er de taal die mijn ouders met elkaar spraken, een taal die ze ook met mij spraken, gepeperde taal.

Ze waren in Rotterdam gaan wonen omdat het de grootste havenstad ter wereld was, de vele kranen maakten diepe

indruk op mijn vader, hij was ervan overtuigd dat die bedrijvigheid hem geen windeieren zou leggen.

Ik bewonderde hem juist omdat hij zonder diploma de hele wereld aankon. Omdat hij liet zien dat er nog zoveel te winnen was, dat je ook zonder papieren, geschiedenis, rekenen, taal, aardrijkskunde, handvaardigheid en biologie een auto kon rijden en geld kon verdienen en als klap op de vuurpijl geliefd kon zijn bij mensen!

‘Heeft moeder wel een diploma?’ vroeg ik aan mijn vader, terwijl mijn moeder in de keuken bezig was. Hij keek me met een spottende blik aan. ‘Natuurlijk heeft ze een diploma. Ze was de beste van haar klas. Als eerste vrouw van haar familie had ze naar de universiteit gekund.’

‘Waarom is dat niet gebeurd?’

‘Ze ontmoette mij. Ze moest haar land verlaten. Gedoe.’

Onder gedoe leerde ik verstaan: kogels, prikkeldraad, doodlopende wegen, blaffende honden, rottende kiezen, dichtslaande deuren, weigerachtige schoonouders, vervalste papieren, verblijfsvergunningen en een roestige spijker. Niets kon helemaal verklaren hoe ze zo ver waren gekomen. Ze zagen er gezond uit wanneer ze in staat van complete vergetelheid verkeerden, dan leken ze te zweven. Wanneer donkere herinneringen aan gefnuikte ambities bezit van hen namen, keek mijn moeder me een paar dagen niet in de ogen en was de sfeer om te snijden, mijn vader dronk overmatig veel koffie en keek naar zijn tenen. Ze spraken weinig met elkaar. En ik was blij als het donker werd want de avond onttrekt alle pijn aan het zicht.

Als mijn vader niet van plan was om er nog iets aan vast te knopen dan sloot hij af met ‘gedoe’. En hij vervolgde: ‘Dat ik je niet alles vertel is natuurlijk puur lijfsbehoud. We moeten

vergeten. Hoe meer we vergeten, hoe vrijer we zijn. Stel nou dat ik alles maar onthield en stel nou dat ik je daarmee ging belasten. Daar zouden we maar ongelukkig van worden. Wij moeten proberen geluk te maken. En dat doen we door ons ongeluk de kop in te drukken. Als een slang waarvan je het gif uit de tanden drukt. Zo met de bek tegen het glas aan.'

Sinds ze tegen hun wil in weg waren gegaan omdat mijn vader een stommiteit had begaan, een stommiteit die hij zelf niet als zodanig beschouwde, waar hij juist trots op was, ging het gesprek in de woonkamer dikwijls over een spoedige terugkeer. De ouders van mijn klasgenoten hadden een agenda, mijn ouders hadden de terugkeer – ergens in de nabije toekomst, als God het wilde, en dan moesten de autoriteiten in het land van de Atlas het ook willen, ja, dan ging het goed komen, dan zouden we teruggaan om het leven verder te leven. Zoals ze erover spraken leek het land van de Atlas in een dag te bereiken, alsof het op een steenworp afstand lag. Het enige wat je nodig had was toestemming om het te bezoeken, een korte autorit zou het zijn, in de verbeelding lag het dichterbij dan de eerstvolgende grote Nederlandse stad. Mijn vader had al een kaart klaarliggen voor de reis die we zouden gaan maken.

Tussen ons en de terugkeer stond maar een formaliteit. Het kwam erop neer dat mijn vader zijn papieren in orde moest maken, een tijdrovend proces dat ver van huis plaatsvond. Om die papieren in orde te krijgen vertrok mijn vader een paar keer per jaar voor een paar dagen naar Brussel waar hij, dat wist ik van mijn moeder, werd bijgepraat door een advocaat die hem bijstond in zijn strijd om terug te kunnen gaan. Bij thuiskomst vertelde hij mijn moeder niet veel, slecht nieuws had geen woorden nodig.

Met mijn handen probeerde ik de parfum weg te krijgen; als iedereen in het land van de Atlas zo geurde, dan was het er een dolle boel.

‘Moet hij nog vaak naar Brussel?’ Wanneer ze zo dichtbij was voelde dat als een uitnodiging om haar alles te vragen wat in me opkwam.

‘We wachten op de advocaat. Als hij belt kan het heel snel gaan. Heeft hij eenmaal toestemming dan zijn we hier weg,’ zei ze en ze begon het haar op mijn hoofd te schikken, alsof ik een pop was. In de handen van mijn moeder werd ik een bijzondere plant, een kat, een kussen waar je je hoofd op kon laten rusten. Handen met eelt op de vingers.

‘We hebben geen auto,’ zei ik.

‘Dat regelt je vader wel. Heb vertrouwen.’

‘Gaan we dan op vakantie?’ Om die vraag moest ze lachen.

‘Iedereen in mijn klas gaat op vakantie.’

Net als mijn klasgenoten wilde ik op de eerste schooldag na de vakantie kunnen vertellen waar ik was geweest, hoe ik het had gehad en hoeveel snacks ik had gegeten en hoe vaak ik had overgegeven en hoe goor en smerig en toch leuk alles was. In die volgorde.

‘Onze plek is niet hier. We zijn hier tijdelijk. Dus eigenlijk zijn we hier op vakantie. Geniet dus van de schimmel!’ Niet het antwoord dat ik hoopte te horen.

‘Het voelt niet als vakantie.’

‘Vakantie is het niet. We gaan toch weg.’

Ze kuste me op het voorhoofd en liet me los. Even had ik het gevoel achterover te vallen, alsof ik teruggegeven werd aan de wereld, een wereld waarin ze niets voor me kon betekenen want ze had het te druk met de Singer.

‘Ga maar zitten,’ zei ze, ‘en lief wezen, als je blijft,’ waarmee ze bedoelde dat ik haar tijdens haar naaiwerk niet moest storen. Ze had haar concentratie nodig.

Even later knalde uit de slaapkamer het ratelende ritme van de naaimachine. Het gehaaste maar wel heel precieze aanvalsritme van de machine danste over me heen. Het was net een lied van een vrolijke band. De kleding die ze nog maar een paar maanden terug voor me in de uitverkoop had gekocht moest al vermaakt worden. Een knoop werd verplaatst en de broekband werd breder gemaakt zodat ik er weer in paste.